Cyfoeth Naturiol Cymru
Natural Resources Wales

Papur y Bwrdd

12 Mai 2016

Teitl y papur:	**Adroddiad Monitro Blynyddol ynghylch y Gymraeg 2015/16**
Cyfeirnod y papur:	**NRW B 27.16**
Paratowyd y papur gan:	Ashleigh Dunn
Cyflwynwyd y papur gan:	Lyn Williams

Diben y papur:	**Penderfyniad / Craffu / Datblygu / Gwybodaeth**
Argymhelliad:	• Dylai'r Bwrdd gymeradwyo Adroddiad Blynyddol ynghylch y Gymraeg 2015/16 i'w gyflwyno i Gomisiynydd y Gymraeg • Dylai'r Bwrdd gymeradwyo ein hymateb i Gomisiynydd y Gymraeg ynghylch yr Hysbysiad Cydymffurfio Drafft yng nghyswllt Safonau'r Gymraeg

Effaith: Dylid nodi na fydd pob pennawd efallai'n berthnasol i'r pwnc	Sut y mae'r cynigion sydd yn y papur hwn yn helpu Cyfoeth Naturiol Cymru i gyflawni egwyddorion y Ddeddf Llesiant Cenedlaethau'r Dyfodol o ran: **Ystyried yr hirdymor:** Cymru â diwylliant bywiog lle mae'r Gymraeg yn ffynnu **Gweithredu mewn modd integredig:** **Cynnwys amrywiaeth o'r boblogaeth:** Y gallu i gynnig dewis iaith wrth ymdrin â'r cyhoedd. Trin y Saesneg a'r Gymraeg yn gyfartal yn ein gwaith.

	Gweithio mewn modd <u>cydweithredol</u>: Sicrhau y gallwn ddarparu gwasanaeth Cymraeg ym mhob un o'n meysydd gwaith **<u>Atal</u> problemau rhag digwydd:** Mae darparu gwasanaeth dwyieithog yn enghraifft o arfer da, lle gall pobl fynegi eu barn yn well yn eu dewis iaith

<u>Mater</u>

1. Rhoi'r wybodaeth ddiweddaraf i'r Bwrdd am y cynnydd a wnaed o ran ein Cynllun Iaith Gymraeg yn ystod 2015-16 a chymeradwyo ein Hadroddiad Blynyddol i Gomisiynydd y Gymraeg.

2. Rhoi gwybod i'r Bwrdd am yr Hysbysiad Cydymffurfio Drafft yng nghyswllt Safonau'r Gymraeg, a gafwyd gan Gomisiynydd y Gymraeg, a chymeradwyo ein hymateb i'r trefniadau ymgynghori gan gynnwys ein cyfle i apelio yn erbyn yr hyn yr ydym yn ei ystyried yn afresymol a/neu'n anghymesur yn yr Hysbysiad.

<u>Cefndir</u>

3. Mae Cynllun Iaith Gymraeg Cyfoeth Naturiol Cymru yn bolisi corfforaethol a ddatblygwyd yn unol â Deddf yr Iaith Gymraeg 1993. Mae'r Cynllun yn egluro'r modd y mae Cyfoeth Naturiol Cymru yn darparu gwasanaeth dwyieithog i'r cyhoedd yng Nghymru. Mae wedi bod ar waith ers 1 Ebrill 2013 a bydd yn parhau ar waith nes y bydd Safonau newydd y Gymraeg yn disodli'r Cynllun ym mis Ionawr 2017.

4. Sefydlodd Mesur y Gymraeg (Cymru) 2011 fframwaith cyfreithiol y mae gan Cyfoeth Naturiol Cymru ddyletswydd i gydymffurfio ag ef. Mae'r Safonau yn rhoi mwy o eglurder i siaradwyr Cymraeg ynghylch y gwasanaethau Cymraeg y gallant ddisgwyl eu cael gan sefydliadau cyhoeddus. Bydd y gyfres gyntaf o Safonau yn dod i rym ar ein cyfer ni ym mis Ionawr 2017.

<u>Asesiad</u>

Adroddiad Monitro Blynyddol ynghylch y Gymraeg 2015/16 (Atodiad 1)

5. Mae gennym ddyletswydd dan Ddeddf yr Iaith Gymraeg 1993 i lunio Adroddiad Monitro Blynyddol ynghylch y cynnydd a wnaed gennym yn ystod y flwyddyn o ran gweithredu ein Cynllun Iaith Gymraeg, a chyflwyno'r adroddiad i Gomisiynydd y Gymraeg erbyn mis Gorffennaf 2016. Mae'r adroddiad yn nodi'r gwaith yr ydym wedi'i wneud i godi ymwybyddiaeth o'r Cynllun a chynyddu'r cyfleoedd i'n pobl weithio'n ddwyieithog, ac mae'n adrodd yn ôl ynghylch targedau penodol y mae'r Comisiynydd wedi gofyn amdanynt.

    Y prif uchafbwyntiau ar gyfer Adroddiad 2015/16:

    - Ym mis Hydref 2015, gofynnwyd i'r staff hunanasesu eu sgiliau Cymraeg a'u cofnodi yn MyNRW. Roedd hynny wedi ein galluogi i lunio

adroddiadau ynghylch sgiliau a lefelau Cymraeg. Mae hyn yn ymrwymiad yn ein Cynllun ac yn gam cyntaf o safbwynt gweithredu ein Strategaeth Sgiliau Dwyieithog yn llawn. Hyd yn hyn, mae 74.6% o'n staff (1502) wedi asesu eu sgiliau a'u cofnodi yn MyNRW. Bydd angen i ni annog pawb i gwblhau'r ymarfer hwn, gan fod hynny hefyd yn ymrwymiad yn y Safonau sydd ar ddod.

- Hyd yn hyn, mae 24.5% o'n staff wedi nodi mewn hunanasesiad eu bod yn siaradwyr Cymraeg rhugl, a'n targed yw sicrhau bod 30% o'n staff yn gallu siarad Cymraeg yn hyderus erbyn 2018.
- Nodir llwyddiant ein rhaglen hyfforddiant iaith Gymraeg, sydd wedi cynorthwyo 244 o aelodau o staff i ddysgu neu ddatblygu eu sgiliau Cymraeg at ddibenion gwaith.
- Ym mis Hydref 2015, bu i ni ennill Gwobr Gweithle Cymraeg y Flwyddyn gan Brifysgol Caerdydd am y cymorth yr ydym yn ei roi i'n staff i ddysgu Cymraeg. Enillodd aelod o'n staff wobr Dysgwr y Flwyddyn gan Goleg Gwent am ei ymrwymiad i ddysgu Cymraeg.
- Mae'r adran TGCh wedi datblygu desg wasanaethau ddwyieithog, sy'n cynnig dewis iaith i'r staff wrth drafod problemau TGCh.
- Gwaith ar adnodd cyfieithu newydd a fydd yn galluogi rhagor o'n staff i ddefnyddio eu sgiliau Cymraeg ysgrifenedig, a lleihau'r ddibyniaeth ar ein Tîm Cyfieithu.
- Mae'r timau Cyfathrebu a TGCh wedi bod yn cydweithio i ddatblygu gwasanaeth dwyieithog newydd ar-lein i rybuddio ynghylch llifogydd.
- Mae cyfrifon dwyieithog ychwanegol wedi'u datblygu ar gyfryngau cymdeithasol, er enghraifft Coed y Brenin @WardenCadair a Sian Williams.
- Mae gwaith wedi'i wneud dros y flwyddyn ddiwethaf i baratoi'r sefydliad ar gyfer Safonau'r Gymraeg sydd ar ddod, gan godi ymwybyddiaeth o'r Cynllun a'i ofynion yn rheolaidd drwy ein sianelau cyfathrebu arferol.
- Mae'r Tîm Caffael wedi cyhoeddi telerau ac amodau contract safonol ar y wefan allanol, ac mae'r telerau a'r amodau yn cynnwys ystyriaethau ynghylch y Gymraeg.
- Yn dilyn y llifogydd a ddigwyddodd ym mis Rhagfyr 2015, roeddem yn falch iawn o gael ebost gan aelod o'r cyhoedd a oedd yn gwerthfawrogi'r gwasanaeth dwyieithog yr oeddem wedi'i ddarparu. Roedd y sawl dan sylw wedi cael rhywfaint o dawelwch meddwl o allu siarad ei ddewis iaith ar adeg anodd iawn.

Hysbysiad Cydymffurfio Drafft yng nghyswllt Safonau'r Gymraeg

6. Daeth yr Hysbysiad Cydymffurfio Drafft yng nghyswllt Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 2) 2016 ar gyfer Cyfoeth Naturiol Cymru i law ar 31 Mawrth 2016. Mae'r Safonau wedi'u drafftio yn dilyn ymchwiliad a gynhaliwyd gan Cyfoeth Naturiol Cymru rhwng mis Tachwedd 2014 a mis Chwefror 2015. Lluniodd Comisiynydd y Gymraeg Adroddiad Safonau a oedd yn amlinellu casgliadau'r ymchwiliad, at sylw Gweinidogion Cymru ym mis Mai 2015.

7. Cymeradwywyd Rheoliadau Safonau'r Gymraeg (Rhif 2) 2016 yng nghyfarfod llawn y Cynulliad Cenedlaethol ar 9 Chwefror 2016, a daethant i rym ar 16 Chwefror 2016. Roedd hynny'n awdurdodi Comisiynydd y Gymraeg i gyflwyno

Hysbysiadau Cydymffurfio sy'n mynnu bod sefydliadau'n cydymffurfio ag un neu ragor o safonau.

8. Cynhelir cyfnod ymgynghori'n awr ynghylch yr Hysbysiad Cydymffurfio Drafft, a ddechreuodd ar 31 Mawrth 2016 ac a fydd yn dod i ben ar 26 Mai 2016. Ceir dwy ran i'r ymgynghoriad: mae'r rhan gyntaf yn cynnwys sylwadau lle mae'r Comisiynydd yn dymuno cael gwybodaeth neu dystiolaeth bellach gennym ynghylch safonau penodol; mae ail ran y ffurflen yn cynnig cyfle i ni nodi a ydym o'r farn bod un neu ragor o'r safonau sydd yn yr Hysbysiad Cydymffurfio Drafft yn afresymol a/neu'n anghymesur. Dylid cyflwyno rhesymau a thystiolaeth ategol i gadarnhau ein rhesymau.

9. Disgwylir i Hysbysiadau Cydymffurfio Terfynol gael eu cyflwyno ddiwedd mis Gorffennaf 2016, a disgwylir i'r gyfres gyntaf o Safonau ddod i fodolaeth ym mis Ionawr 2017 gan ddisodli ein Cynllun Iaith Gymraeg presennol.

10. Bydd y Comisiynydd yn rheoleiddio i ba raddau y cydymffurfir â'r Safonau drwy wneud y canlynol:
    - ymchwilio i unrhyw gŵyn a ddaw i law
    - cynnal ymarferion cwsmer cudd ac arolygon defnyddwyr heb rybudd o flaen llaw
    - cynnal astudiaethau thematig ynghylch grwpiau o Safonau
    - adborth ynghylch ein Hadroddiad Blynyddol
    - cyhoeddi codau ymarfer.

11. Ysgrifennwyd ein Cynllun Iaith Gymraeg presennol gan ystyried y Safonau sydd ar ddod. Mae hynny'n golygu bod ein sefydliad mewn sefyllfa gyffyrddus, ond bod angen gwneud mân addasiadau a rhai ychwanegiadau i'r gwasanaeth Cymraeg presennol yr ydym eisoes wedi ymrwymo i'w gynnig i'r cyhoedd ac i'n staff ein hunain. Caiff yr addasiadau/newidiadau ychwanegol hyn eu nodi yn Atodiad 2 y papur hwn.

12. Ein hymateb i'r Comisiynydd, drwy'r broses ymgynghori, yw ein bod o'r farn bod yr holl Safonau ar wahân i un yn rhesymol ac yn gymesur, a'n bod yn bwriadu herio Safon 36 oherwydd y goblygiadau o ran cost ychwanegol i'r sefydliad.

13. Byddai Safon 36 yn mynnu bod ein sefydliad yn cyhoeddi yn Gymraeg yr holl ddogfennau yr ydym yn eu llunio ar gyfer y cyhoedd. Byddai hynny'n cynnwys cyhoeddi ein holl ddogfennau technegol, a gaiff eu hasesu ar hyn o bryd gan ddefnyddio'r canllawiau Cyfieithu sydd gennym ar waith.

14. Rydym yn bwriadu gofyn i'r Comisiynydd ystyried bod gosod Safonau 37 – 43, sy'n ymwneud â'r un gweithgarwch, yn fwy rhesymol a chymesur na Safon 36. Byddai hynny'n golygu na fyddai ein sefydliad yn wynebu unrhyw gostau cyfieithu ychwanegol ac y byddai ein hymrwymiadau presennol o ran trefniadau cyhoeddi'n parhau yr un fath.

<u>Argymhelliad</u>

15. Gofynnir i'r Bwrdd gymeradwyo Adroddiad Blynyddol ynghylch y Gymraeg 15/16, a chymeradwyo ein bwriad i dderbyn Safonau drafft y Comisiynydd ond herio Safon 36 oherwydd bod y Safon yn afresymol ac yn anghymesur.

Prif risgiau

16. Bydd methu â llunio Adroddiad Monitro Blynyddol ynghylch y Gymraeg yn mynd yn groes i'r ymrwymiad a wnaed yn ein Cynllun Iaith Gymraeg.

17. Nid oes yn rhaid i ni ymateb i'r ymgynghoriad ynghylch y Safonau os ydym yn fodlon â chynnwys yr Hysbysiad Cydymffurfio Drafft – bydd y Comisiynydd yn cyflwyno Hysbysiad Cydymffurfio Terfynol ar sail yr Hysbysiadau Drafft.

Goblygiadau ariannol

18. Bydd y gwaith o weithredu'r Cynllun a'r Safonau sydd ar ddod yn parhau gan ddefnyddio'r cyllidebau presennol.

Asesiad o'r effaith ar gydraddoldeb

19. Cynhaliwyd Asesiad o'r Effaith ar Gydraddoldeb yng nghyswllt y Cynllun Iaith Gymraeg cyn y diwrnod breinio. Byddwn yn adolygu'r Asesiad pan gaiff y Safonau eu pennu, yn rhan o'r gwaith o ddatblygu'r cynllun gweithredu.

Mynegai i'r Atodiadau

Atodiad 1 – Adroddiad Monitro Blynyddol ynghylch y Gymraeg 2015/16
Atodiad 2 – Dadansoddiad o'r newidiadau a'r ychwanegiadau i'r ymrwymiadau presennol ynghylch y Gymraeg